

Отже, проаналізувавши поняття волі та волевиявлення, можна зробити висновок, що це ті важливі чинники, без яких неможливе вчинення правочинів, договорів чи здійснення будь-якої підприємницької діяльності, дійсність яких повинна обов'язково поєднуватись з гармонізацією волі та її зовнішнім вираженням. Носіями волі та волевиявлення є фізичні та юридичні особи. А можливі роздуми з приводу правосуб'єктності ШІ та роботів і наявності у них самостійної волі є необґрунтованими з огляду на невластивість їм чуттєвості, свободи волі, розуміння значення своїх дій та здатності відповідати за них.

Список використаних джерел

1. Гавзе Ф.И. *Сделки. Исковая давность*. Ф.И. Гавзе, И.Б. Новицкий. М.: Госюриздат, 1954. 245 с.
2. Конституція України: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 11 квіт. 2018 р. відп. за вип. А. В. Паливода. Київ: ПАЛИВОДА, 2018. 76 с.
3. Цивільний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 26 верес. 2019 р. відп. за вип. А. В. Паливода. Київ: ПАЛИВОДА, 2019. 356 с.
4. Сکیدанов К.Д. *До проблематики доведення тісного правового зв'язку деяких ознак правочину крізь призму волі та волевиявлення осіб, які його вчиняють*. К. Д. Сکیدанов. Право і безпека. 2012. № 1. С. 277–281.
5. Курмашев Н.В. *Учение о воле в юридической сделке в советской и современной российской цивилистической науке*. Вестн. гражд. права. 2007 р. № 1. Т. 7. с. 73-74.
6. Германское право. М.: Междунар. центр фин.-экон. развития, 1996. Ч.1. с. 34-39.
7. Жалинский А. *Введение в немецкое право*. А. Жалинский, А. Рерихт. М.: Спарк, 2001. с. 321.
8. Пиляева В.В. *Гражданское и торговое право Японии*. М.: вид: Калашников А. В. 2001 р., 256 с.
9. Шапп Я. *Основы гражданского права Германии*: підручник. М.: БЕК, 1996 р., 304 с.
10. Иоффе О.С. *Основы советского гражданского законодательства*. О. С. Иоффе, Ю. К. Толстой. Л.: ЛГУ, 1962. 216 с.
11. Чистяков К.Е. *Правовая природа одностороннего отказа от исполнения договора*. Правовые проблемы укрепления российской государственности: зб. ст.. Томск. 2000 р. Ч. 5. с. 92-97.
12. Барон Ю. *Система римского гражданского права*. Книга 1. Общая часть. Ю. Барон. 1898 р. 244 с.

Кульчицька Д.

студентка II курсу

юридичного факультету

Тернопільського національного

економічного університету

Науковий керівник:

викладач кафедри цивільного права

і процесу ТНЕУ

Паращук Л.Г.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СПОСОБІВ ОБМЕЖЕННЯ РОЗМІРУ НЕУСТОЙКИ

Неустойка є класичним цивільно-правовим засобом забезпечення виконання зобов'язання, відомим ще римському праву. Сучасні держави, цивільне право яких будується на основі реципіюваного римського права, широко використовують цей засіб забезпечення виконання зобов'язання, є він популярним і в Україні.

Одним з найбільш проблемних питань, пов'язаних з використанням неустойки, є застосування ч. 3 ст. 551 ЦК України щодо зменшення розміру неустойки судом [1]. Значення конкретно цієї статті унікальне, оскільки положення, закріплені в ній, нетипові за своїм

змістом принципам, на яких ґрунтується цивільне право, диспозитивності методу регулювання цивільних правовідносин, а також функції суду в цивільному процесі.

Згадане питання в контексті дослідження поняття неустойки в цілому розглядали у свої працях такі науковці, як: О.В. Дзера, М.І. Брагінський, Н.С. Кузнєцова, В.М. Коссак, В.В. Луць, М.М. Сибільов, О.А. Белянєвич, В.В. Вітрянський та ін.

Мета дослідження полягає у визначенні способів обмеження розміру неустойки, а також проблемних питань, що виникають під час їх застосування.

Науці та практиці цивільного права відомі два основні способи обмеження надмірно великого розміру неустойки. Ці способи можна умовно назвати «нормативний» та «судовий». Нормативний спосіб обмеження розміру неустойки існував в усі часи, хоча ніколи, як вірно підкреслюють деякі науковці, не набував широкого поширення. Пов'язано це з тим, що не кожна галузь права передбачає «вибір» із елементами самообмеження. Нормативним способом обмеження стягуваної неустойки є встановлення у нормативних актах якогось визначеного максимуму, за який неустойка не може виходити.

В сучасний період найбільш значимим нормативним актом, який встановлює нормативне обмеження розміру стягуваної неустойки, є Закон України «Про відповідальність за несвоєчасне виконання грошових зобов'язань», ст. З якого обмежує розмір встановленої за згодою сторін пені розміром подвійної облікової ставки Національного банку України, що діяла у період, за який сплачується пеня [1]. Щодо судового способу, то він являє собою зменшення неустойки за рішенням суду.

Аналізуючи діючі норми законодавства, що визначають правовий статус неустойки, напрошується висновок про те, що підстави зниження неустойки вельми неоднозначні і при вирішенні даного питання вирішальна роль відведена суду.

Судова практика показує, що справи про зниження розміру неустойки вирішуються абсолютно різноманітно і рішення ставляться в залежність не від обставин справи, а від конкретного судді, який має свою особисту правову позицію з даного питання, так як це дозволяє закон, що є неприйнятним [3].

При вирішенні таких справ судами враховується:

- співвідношення сум неустойки і основного боргу;
- тривалість невиконання зобов'язання;
- несумлінність дій кредитора щодо вжиття заходів по стягненню заборгованості;
- майновий стан боржника (наприклад, якщо боржник є фізичною особою підприємцем, то його права найменш захищені, більш того, порушуються «надмірно високим» розміром неустойки, передбаченим в договорі).

Дані критерії, які суди використовують при вирішенні питань про зниження розміру неустойки, ніяким чином законодавчо не відображені, а саме словосполучення, зазначене в ч. 3 ст. 551 ЦК України «значно перевищує розмір збитків» потребує пояснення, оскільки йдеться про оціночне поняття, застосування якого залежить від суду, відповідно рішення не повинні ґрунтуватися на них. Дійсність, що реалізувалася на практиці, очевидно, порушує основоположні принципи цивільного права, що підтверджує відсутність однаковості правозастосовної практики.

Ст. 3 ЦК України встановлено, що законодавство ґрунтується на засадах свободи договору, неприпустимості довільного втручання будь-кого у приватні справи, забезпечення відновлення порушених прав, їх судового захисту.

В свою чергу ч.1 ст. 626 ЦК України зазначає, що сторони вільні у встановленні своїх прав і обов'язків на основі договору та у визначенні будь-яких, що не суперечать законодавству, умов договору, а стаття 627 ЦК України регламентує принцип свободи договору, який передбачає свободу вибору укладати договір чи ні, з ким і на яких умовах, з чого випливає висновок, що розмір неустойки, яку сторони мають право включити в договір, залежить виключно від їх угоди і розмір наслідків невиконання або неналежного виконання зобов'язання не повинен залежати від рішення суду [4].

Варто відмітити, що ч. 3 ст. 6 ЦК України закріплює положення про співвідношення договору і закону в тих випадках, коли щодо певних відносин існує зазначення в актах цивільного законодавства, але сторони бажають за згодою між собою врегулювати ці відносини

інакше. В такій ситуації сторони договору мають право вибору: використати норми акту цивільного законодавства для врегулювання своїх відносин або за власним розсудом відступити від положень актів цивільного законодавства шляхом встановлення в договорі інших правил поведінки, ніж це передбачено законодавством. Проте п. 2. ч. 3. ст. 6. ЦК України обмежує право сторін договору відступити від положень актів цивільного законодавства трьома випадками, коли: 1) це прямо заборонено таким актом; 2) обов'язковість для сторін положень актів цивільного законодавства впливає із їх змісту; 3) обов'язковість для сторін положень актів цивільного законодавства впливає із самої суті відносин між сторонами [1].

На нашу думку, свобода цих осіб не повинна обмежуватися, сторони повинні мати право встановлювати будь-який розмір неустойки, адже це служить способом реалізації інтересів сторін через забезпечення зобов'язань. Слід виходити з того, що, можливо, саме високі гарантії дотримання зобов'язань у вигляді високого розміру неустойки в разі невиконання зобов'язань, стали головною причиною, що спонукала одну зі сторін укласти договір саме з даними контрагентом і на тих умовах, які вказані в договорі.

З вищевикладеного випливає неможливість втручання суду у визначення розміру неустойки, оскільки таке втручання буде означати обмеження прав однієї зі сторін, а саме тієї, яка розраховувала при укладенні договору на певний розмір неустойки, тим самим забезпечуючи власні інтереси. Якщо сторону, яка потенційно може виступати боржником, не влаштовує високий розмір неустойки, то у неї завжди є вибір не укладати договір з даним контрагентом.

Отже, досліджені нами способи обмеження розміру неустойки давно відомі вітчизняному законодавству та набули свого подальшого розвитку у сучасний період України. Судове зменшення розміру стягуваної неустойки з'явилося значно пізніше появи самої неустойки та її нормативного обмеження. Вважаємо, що на даний момент в ЦК України, який передбачає свободу договору, судове обмеження вступає у логічне протиріччя з його базовими принципами.

Список використаних джерел

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2003, № 40-44, ст. 356.
2. Про відповідальність за несвоєчасне виконання грошових зобов'язань: Закон України від 11.07.2013. № 543/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1997, N 5, ст. 28.
3. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/> (дата звернення: 02.04.2020).
4. Новицький Г.В. Практичні питання реалізації принципу свободи договору в контексті застосування норм про відповідальність за несвоєчасне виконання грошових зобов'язань. *«Молодий вчений»*. № 8, 2014. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2014/8/61.pdf> (дата звернення: 02.04.2020).

Мудрик Р.

студент групи ПРМ-11

юридичного факультету

Тернопільського національного

економічного університету

Науковий керівник: д.ю.н., доц., завідувач кафедри

цивільного права і процесу ТНЕУ

Лукасевич-Крутник І. С.

ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ТРАНСПОРТНИХ ПОСЛУГ

У 2015 році наша держава підписала Угоду про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [5]. В підрозділі 7 Угоди «Транспортні послуги» врегульовано договірні відносини щодо перевезення усім видами транспорту. Відповідно до ст. 134 Угоди Україна взяла на себе зобов'язання максимально наблизити національне законодавство до європейських стандартів [9, с. 31]. У зв'язку з цим в законодавство України